

Taksonomia działalności gospodarczej a ekonomia społeczna

The Taxonomy of Business Activity Versus Social Economy

Abstract

The European Green Deal has introduced new legal frameworks into the EU economy, including a taxonomy for business activities. While this taxonomy facilitates the comparison of market entities by evaluating them against environmental criteria, it can also make it more difficult to conduct business, lead to exclusion from access to financing, and ultimately result in being forced out of the market. The standard taxonomy is based on six environmental objectives, and social issues can only be indirectly inferred from them. It would therefore be possible to amend the regulation establishing the taxonomy of economic activities so that it also encompasses the objectives of the social economy and its entities. Articles 17, 18, and, indirectly, Article 3 of Regulation 2020/852 are particularly suited for this purpose. Going further, one could propose the development of a separate “social taxonomy” that would present social objectives in place of environmental ones. Such a solution, which seems quite likely in future European Union legislation, would promote high-quality social economy entities by making it easier for them to operate in the market. The argument, developed using a legal-dogmatic approach, is based on literature in the field of economic environmental law and legal acts current as of 30 April 2026.

SŁOWA KLUCZOWE: taksonomia działalności gospodarczej, ekonomia społeczna, taksonomia społeczna

KEYWORDS: taxonomy of business activity, social economy, social taxonomy

TOMASZ BOJAR-FIJAŁKOWSKI – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, e-mail: tbojar@ukw.edu.pl, ORCID – 0000-0001-6979-8207.

I | Wstęp

Współczesna gospodarka Unii Europejskiej podlega dynamicznym przemianom związanym z rosnącym znaczeniem zrównoważonego rozwoju implementowanego poprzez założenia Europejskiego Zielonego Ładu. W tym kontekście istotną rolę odgrywa taksonomia zrównoważonej działalności gospodarczej Unii Europejskiej. Stanowi ona narzędzie klasyfikacyjne, które porządkuje rodzaje działalności gospodarczej według ich wpływu na środowisko oraz (choć pośrednio) społeczeństwo. Jednocześnie rozwija się sektor ekonomii społecznej, którego istotą jest łączenie działalności gospodarczej z realizacją celów społecznych.

Warto przeanalizować więc, czym jest taksonomia działalności gospodarczej, a mając na uwadze ekonomię społeczną, zbadać także, jak mają się do siebie obie te instytucje. Czy w założeniach taksonomii działalności gospodarczej są ujęte cele społeczne? Czy i jakie zmiany można byłoby wprowadzić w przepisach Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852, aby taksonomia uwzględniała w większym stopniu cele społeczne? W końcu, czy jest możliwe zaprojektowanie osobnego instrumentu, wzorowanego na taksonomii działalności gospodarczej, który w miejsce celów środowiskowych dedykowany byłby celom społecznym i podmiotom ekonomii społecznej? Jednocześnie należy zadać pytanie, czy taki model „taksonomii społecznej” jest potrzebny i oczekiwany przez rynki i interesariuszy?

Osiągnięcie tak sprecyzowanego celu badawczego jest możliwe przy zastosowaniu metody dogmatyczno-prawnej, tradycyjnie przyjętej w naukach prawnych. Struktura pracy odpowiada powyżej określonym założeniom. Tekst rozpoczyna się od krótkiej charakterystyki taksonomii działalności gospodarczej opartej na Rozporządzeniu 2020/852. Część druga analizuje różnice i podobieństwa taksonomii działalności gospodarczej i ekonomii społecznej. Część trzecia poświęcona jest odnalezieniu i wskazaniu celów społecznych, zbieżnych z założeniami ekonomii społecznej, w aktualnym modelu prawnym taksonomii. Część czwarta wskazuje, jakie zmiany mogłyby nastąpić w modelu prawnym taksonomii, aby uwzględniała ona cele ekonomii społecznej i specyfikę podmiotów ekonomii społecznej. Część piąta, zarazem ostatnia, zawiera ogólne założenia instytucji określonej roboczo jako „taksonomia społeczna”. Całość kończą wnioski oraz wykaz źródeł.

Pracę oparto na krajowej i międzynarodowej literaturze z zakresu gospodarczego prawa środowiska oraz aktach prawnych aktualnych na dzień 30 kwietnia 2026 roku.

2 | Pojęcie i charakterystyka taksonomii działalności gospodarczej

Pod pojęciem „taksonomia” weszła do powszechnego obiegu nazwa Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852^[1] z dnia 18 czerwca 2020 roku w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje, zmieniające rozporządzenie (UE) 2019/2088. Celem tego aktu jest trwały rozwój, w tym szczególnie zrównoważony wzrost gospodarczy oraz wysoki poziom ochrony i poprawy jakości środowiska na całym rynku wewnętrznym. Unijny ustawodawca zmierza tą regulacją w kierunku harmonizacji, czyli ujednolicenia kryteriów dla ustalania i pojmowania, czy dana działalność gospodarcza kwalifikuje się jako zrównoważona środowiskowo i klimatycznie.

Zakres podmiotowy rozporządzenia obejmuje dwie grupy podmiotów. Pierwszą grupę stanowią uczestnicy rynku finansowego lub emitenci w odniesieniu do produktów finansowych oraz obligacji korporacyjnych, które są udostępniane jako zrównoważone środowiskowo, jak i ci, którzy udostępniają te produkty, czyli pośrednicy finansowi. Drugą i znacznie bardziej rozbudowaną kategorią przedsiębiorców podlegających taksonomii są przedstawiciele wszystkich branż, do których zastosowanie ma Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2464^[2], powszechnie utożsamiana z obowiązkiem raportowania niefinansowego ESG.

¹ Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852 z dnia 18 czerwca 2020 roku w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje, zmieniające rozporządzenie (UE) 2019/2088, (OJ L 198/13 z 22 czerwca 2020), dalej jako „taksonomia działalności gospodarczej”. Zob. Christina van Oostrum, „Sustainability Through Transparency and Definitions. A Few Thoughts on Regulation (EU) 2019/2088 and Regulation (EU) 2020/852” *European Company Law*, nr 1 (2021): 15-21.

² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2464 z dnia 16 grudnia 2022 roku w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) nr 537/2014, dyrektywy 2004/109/WE, dyrektywy 2006/43/WE oraz dyrektywy 2013/34/UE w odniesieniu do sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju, (OJ L 322/15 z 16 grudnia 2022). Dalej jako „CSRD”. Zob. Ewa Jastrzębska, Barbara Kryk, Agata Lulewicz-Sas, „Reporting Corporate Governance in Accordance with European

Jednym z założeń taksonomii jest transparentność informacyjna w zakresie finansowych produktów inwestycyjnych. W uproszczeniu, według tych reguł przedsiębiorca rynku finansowego ma obowiązek uświadomić swojego klienta, czy i w jakim stopniu oferowany produkt finansowy spełnia cele środowiskowe i klimatyczne. W przypadku pozostałych branż spoza rynku finansowego przedsiębiorcy podlegający przepisom o taksonomii są zobligowani do ujawnienia w ramach swoich deklaracji CSRD, w jaki sposób i w jakim stopniu ich działalność jest związana z działalnością gospodarczą, która kwalifikuje się jako zrównoważona środowiskowo.

Podmioty niefinansowe są zobowiązane ujawnić w szczególności, jaki jest udział procentowy ich obrotu pochodzący z produktów lub usług związanych z działalnością gospodarczą, która kwalifikuje się jako zrównoważona środowiskowo w rozumieniu przepisów o taksonomii^[3] oraz jaki jest udział procentowy ich nakładów inwestycyjnych oraz wydatków operacyjnych odpowiadający aktywom lub procesom związanym z działalnością gospodarczą, która kwalifikuje się jako zrównoważona środowiskowo.

Działalność gospodarcza kwalifikuje się jako zrównoważona środowiskowo, jeżeli łącznie spełnia cztery warunki. Po pierwsze, wnosi istotny wkład w realizację co najmniej jednego z sześciu celów środowiskowych, którymi są:

- łagodzenie zmian klimatu;
- adaptacja do zmian klimatu;
- zrównoważone wykorzystywanie i ochrona zasobów wodnych i morskich;
- przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym;
- zapobieganie zanieczyszczeniu i jego kontrola;
- ochrona i odbudowa bioróżnorodności i ekosystemów.

Po drugie, nie wyrządza poważnych szkód żadnemu z tych celów środowiskowych. Po trzecie, jest prowadzona zgodnie z minimalnymi gwarancjami. Minimalnymi gwarancjami są procedury, które mają zapewnić przestrzeganie standardu odpowiedzialnego prowadzenia działalności gospodarczej, na przykład wytyczne OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych oraz ONZ i jej wyspecjalizowanych agencji dotyczące działalności gospodarczej i praw człowieka, także w obszarze praw pracowników, ochrony środowiska czy zwalczania korupcji. Po czwarte,

Sustainability Reporting Standards in Poland” *Economics and Environment*, nr 1 (2025): 982.

³ Key Performance Indicators, dalej jako „KPI”.

spełnia techniczne kryteria kwalifikacji ustanowione odrębnymi przepisami. Jednocześnie dana działalność kwalifikuje się jako wnosząca istotny wkład w realizację co najmniej jednego z celów środowiskowych, jeżeli bezpośrednio wspomaga inne rodzaje działalności we wnoszeniu istotnego wkładu, pod warunkiem że nie prowadzi to do uzależnienia od aktywów, które podważają długoterminowe cele środowiskowe, przy czym ma to istotne pozytywne skutki dla środowiska.

Taksonomia stanowi więc narzędzie klasyfikacyjne, które porządkuje rodzaje działalności gospodarczej według ich wpływu na środowisko. Jej podstawowymi zadaniami są: ujednolicenie kryteriów oceny działalności gospodarczej, przekierowanie kapitału na inwestycje proekologiczne, ograniczenie zjawiska *greenwashingu*, ale także minimalne gwarancje społeczne, które obejmują przestrzeganie praw człowieka i standardów pracy oraz przeciwdziałanie korupcji.

Wypełnienie kryteriów taksonomii nie jest obecnie warunkiem uzyskania szeroko rozumianej pomocy publicznej, szczególnie krajowej, ale jest już warunkiem dostępu do środków z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, czyli *de facto* warunkuje udział w sporej części rynku. Podobnie przedsiębiorca niespełniający kryteriów taksonomii zostanie wykluczony z programu zielonych certyfikatów. Należy spodziewać się, że w nieodległej perspektywie kryteria taksonomii staną się przesłankami o charakterze *sine qua non* dla uzyskania wszelkich środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej, a nawet udziału w projektach inwestycyjnych jako wykonawca. Spełnienie warunków taksonomii rychło stanie się warunkiem funkcjonowania na rynku i prowadzenia działalności gospodarczej, nie tylko dla uzyskania pomocy od państwa[4].

Przedsiębiorcy, którzy wykażą, że ich działalność spełnia wymogi taksonomii, będą mieli większe możliwości rozwoju, dostępu do finansowania i rynków[5]. Prawdopodobnie powstaną oddzielne, bardziej korzystne ścieżki dla tych, którzy te kryteria spełniają. Jest to więc szansa już dziś, która pozwala wyróżnić się na tle konkurencji; za kilka lat będzie warunkiem uczestnictwa na

4 Tomasz Bojar-Fijałkowski, „Unijna taksonomia jako potencjalny warunek pomocy państwa dla przedsiębiorców – uwagi na gruncie gospodarczego prawa środowiska” *Studia Prawnoustrojowe*, 63 (2024): 44-45.

5 Więcej: Tomasz Bojar-Fijałkowski, „The EU Taxonomy as a Business Assessment Tool: Opportunities and Threats, Chances to Use New Technologies” *GIS Odyssey Journal*, nr 1 (2024): 55-65.

rynku. Szybkie rozpoznanie tych zasad umożliwi przedsiębiorcom zdobycie, a w przyszłości – utrzymanie przewagi konkurencyjnej[6].

3 | Taksonomia działalności gospodarczej a ekonomia społeczna

Zarówno taksonomia działalności gospodarczej, jak i ekonomia społeczna opierają się na idei zrównoważonego rozwoju, który integruje wymiar ekonomiczny, środowiskowy i społeczny. Ekonomia społeczna realizuje cele społeczne bezpośrednio, natomiast standardowa taksonomia tworzy ramy umożliwiające ich uwzględnienie w systemie gospodarczym. Mimo to można wskazać tu na pewną wspólnotę celów.

Dzięki taksonomii możliwe jest formalne uznanie określonych działalności za „zrównoważone” i porównywanie podmiotów, tym samym zwiększanie wiarygodności w oczach inwestorów i kontrahentów. Jednym z najważniejszych aspektów jest wpływ taksonomii działalności gospodarczej na przepływy kapitałowe. System klasyfikacji kieruje bowiem inwestycje do działalności zgodnych z kryteriami zrównoważonego rozwoju i zwiększa dostęp do finansowania dla podmiotów spełniających te kryteria, m.in. uzależnia dostęp do środków UE i innych źródeł publicznych, a nawet finansowania bankowego z sektora prywatnego. W tym sensie taksonomia pełni funkcję instytucjonalnego potwierdzenia wartości ekonomii społecznej. Dla podmiotów ekonomii społecznej oznacza to zarówno szansę, jak i wyzwanie w postaci konieczności spełnienia określonych wymogów formalnych.

Jednakże taksonomia działalności gospodarczej koncentruje się zdecydowanie na środowisku, a nie na celach społecznych. Kryteria techniczne, jakie wprowadza taksonomia, mogą być trudne do spełnienia dla małych podmiotów społecznych, stąd równocześnie istnieje ryzyko marginalizacji działalności społecznych, które nie wpisują się w ramy środowiskowe ustanowione taksonomią działalności gospodarczej.

Przykładami podmiotów ekonomii społecznej prowadzących zrównoważoną działalność gospodarczą, najczęściej zgodną ze standardami

6 Tomasz Bojar-Fijałkowski, „Prawo klimatyczne i jego nowe instrumenty oddziaływania na gospodarkę” *Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny*, 2 (2025): 40.

taksonomii, mogą być spółdzielnie socjalne zajmujące się recyklingiem surowców, utrzymaniem terenów zielonych czy lokalną energetyką odnawialną⁷. Podobnie centra integracji społecznej zajmujące się reintegracją zawodową i społeczną oraz lokalną działalnością usługową. Także fundacje prowadzące działalność gospodarczą, na przykład w obszarze edukacji ekologicznej, czy GOZ wpisują się w nurt łączący ekonomię społeczną z taksonomią działalności gospodarczej.

4 | Cele społeczne w aktualnej taksonomii działalności gospodarczej

Podmioty ekonomii społecznej, dzięki swojemu lokalnemu działaniu, niezwykle często realizują cele środowiskowe wskazane w taksonomii, czego przykładami mogą być spółdzielnie recyklingowe wpisujące się w założenia GOZ czy nieduże przedsięwzięcia energetyczne. W praktyce ekonomia społeczna bywa nośnikiem wyrażającym cele taksonomiczne na poziomie lokalnym.

Zasada „do no significant harm”⁸ oznacza, że działalność gospodarcza nie może szkodzić celom środowiskowym. Organizacje społeczne często działają w modelu holistycznym, gdzie cele społeczne powiązane są z celami środowiskowymi. Co więcej, podmioty ekonomii społecznej najczęściej unikają negatywnych efektów ubocznych swojej działalności w postaci negatywnego oddziaływania na środowisko, nie są to duże podmioty prowadzące zakłady emisyjne, a organizacje lokalne i zaangażowane w otoczenie. Działają one w duchu odpowiedzialności, gdyż często łączą w jednym miejscu środowisko pracy i życia. Stąd ich troska o bioróżnorodność czy efektywne wykorzystywanie zasobów. Choć DNSH jest zaplanowane jako środowiskowe, ma realne konsekwencje społeczne.

Minimalne gwarancje społeczne⁹ to kluczowy most między taksonomią działalności gospodarczej a ekonomią społeczną. Taksonomia wymaga zgodności m.in. z międzynarodowymi standardami praw człowieka i prawa

⁷ Więcej: Dominik Bierecki, „Energy Transformation and the Social Economy: The Nexus Between Citizen Energy Communities and Social Enterprises under Polish Law” *Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych*, nr 1 (2025): 85-98.

⁸ O jakiej mówi art. 17 taksonomii. Dalej jako „DNSH”.

⁹ Ustanowione art. 18 taksonomii.

pracy^[10] w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji i uczciwych warunków pracy. Standardy te to rdzeń ekonomii społecznej, a podmioty ekonomii społecznej zazwyczaj spełniają lub przekraczają te wymogi.

Ład korporacyjny i raportowanie^[11] to powiązanie z SFDR^[12] i dyrektywą CSRD, gdzie elementy wspólne to: mierzenie wpływu, wskaźniki ESG w tym społeczne pod literką S, transparentność działań. Podmioty ekonomii społecznej z założenia są zarządzane demokratycznie, uwzględniają partycypację interesariuszy oraz reinwestowanie zysków. Stąd wspólny obszar tych systemów na płaszczyźnie transparentności, odpowiedzialności i długoterminowej wartości zamiast maksymalizacji zysku. Ekonomia społeczna stosuje pomiar wpływu społecznego oraz może skutecznie dostarczać dane do raportowania taksonomicznego i niefinansowego. Największa synergia widoczna jest w obszarze GOZ, usług społecznych z komponentem środowiskowym, zielonych miejsc pracy, lokalnej energii odnawialnej, rewitalizacji społeczno-ekologicznej.

O ile ekonomia społeczna nie jest kategorią taksonomiczną, o tyle jest ona kompatybilna systemowo z jej wymogami, szczególnie w świetle art. 18, 17 i 3. Taksonomia to „język inwestorów – kapitału”, a ekonomia społeczna to „treść” i źródło projektów. Zauważyć należy jednak brak kompatybilności w zakresie mierzalności, bo taksonomia działalności gospodarczej wymaga mierzalnych wskaźników, jak np. emisje, technicznych kryteriów kwalifikacji czy KPI, a ekonomia społeczna używa wskaźników miękkich. Podsumowując ten wątek, stwierdzić można, że taksonomia działalności gospodarczej nie potrzebuje ekonomii społecznej formalnie, ale w praktyce bez niej trudniej osiągnąć sprawiedliwą transformację i społeczną akceptację działalności. Z kolei ekonomia społeczna potrzebuje taksonomii działalności gospodarczej pośrednio, bo to ona coraz bardziej kieruje strumieniem kapitału.

¹⁰ M. in. OECD Guidelines for Multinational Enterprises, United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights, konwencjami International Labour Organization.

¹¹ Z art. 5-7 i pośrednio art. 18 taksonomii.

¹² Akronim od słów: Sustainable Finance Disclosure Regulation. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2088 z dnia 27 listopada 2019 roku w sprawie ujawniania informacji związanych ze zrównoważonym rozwojem w sektorze usług finansowych, (OJ L 317/1 z 9 grudnia 2019).

5 | **Możliwe zmiany w taksonomii działalności gospodarczej uwzględniające cele społeczne**

Gdyby chcieć, aby aktualna taksonomia działalności gospodarczej uwzględniała także cele ekonomii społecznej mogłoby się to udać bez dużych zmian regulacyjnych; szczególnie że standardowa taksonomia nie wyklucza, poza raportowaniem wymaganych danych, uwzględniania informacji dodatkowych. W tej kategorii obok wpływu środowiskowego prowadzonej działalności ujmować można by nieobligatoryjnie wpływ społeczny.

Dla rynku korzystającego z danych pochodzących z taksonomii działalności gospodarczej ważne są dane, szczególnie dane liczbowe. Wskaźniki „miękkie” o inkluzyjności, zatrudnianiu osób z grup defaworyzowanych czy SROI¹³ można przekuć w twarde i finansowo czytelne dane, na przykład o wskaźnikach ryzyka, stabilności przepływów czy efektywności kosztowej. Stosunkowo predysponowanym do uwzględniania walorów społecznych są określone działania gospodarcze, w przypadku których można wykazać połączenie celów środowiskowych i społecznych, jak spółdzielnie energetyczne, wykonywanie zielonych usług publicznych, gospodarka o obiegu zamkniętym połączona z reintegracją. Takie działania hybrydowe w naturalny sposób dołączają cele społeczne do podstawowych celów taksonomii działalności gospodarczej. Podmioty ekonomii społecznej mogą być też ważne dla łańcuchów dostaw obejmujących określone wartości. Duże podmioty wypełniając obowiązki w zakresie raportowania niefinansowego według CSRD mogą potrzebować społecznie wrażliwych dostawców także dla podniesienia swoich skumulowanych współczynników.

Gdyby chcieć dokonać niedużych zmian w modelu taksonomii działalności gospodarczej w kierunku kryteriów ekonomii społecznej i jej podmiotów, można do celów środowiskowych w art. 9 dodać siódmy, nawet fakultatywny, dedykowany wkładowi społecznemu organizacji. Artykuł 18 mógłby wyjść poza kryterium pasywne „nie szkodzić” na pozycję aktywną i postulować „aktywne działanie” także w sferze społecznej. Postulowane byłoby także ujmowanie

¹³ Akronim od angielskich słów „Social Return on Investment”, czyli społeczny zwrot z inwestycji, to narzędzie służące analizie mechanizmów powstawania i trwania wpływu organizacji na społeczeństwo, środowisko i gospodarkę, mierzeniu wartości tego wpływu i raportowaniu go. Więcej: Luigi Corvo, Lavinia Pastore, Marco Mastrodascio, Denita Cepiku, „The Social Return on Investment Model: A Systematic Literature Review” *Meditari Accountancy Research*, nr 7 (2022): 49–86.

modeli organizacyjnych nie tylko profili działalności, tak aby docenić podmioty ekonomii społecznej.

Powyższe można podsumować postulatem rozszerzenia kryterium zrównoważonej działalności gospodarczej, jakie weryfikuje taksonomia, o cel społeczny i badanie, czy prowadzona działalność jest zrównoważona środowiskowo i jednocześnie społecznie. Byłoby to przejście od „zielonej taksonomii” do taksonomii zrównoważonej w pełnym zakresie ESG z traktowaniem S na równi z pozostałymi obszarami.

6 | Ogólne założenia modelu „taksonomii społecznej”

Krokiem idącym jeszcze dalej niż rozszerzenie aktualnego modelu taksonomii działalności gospodarczej o cele społeczne byłoby stworzenie osobnej, dedykowanej tym wartościom „taksonomii społecznej”. Musiałaby ona ustanawiać cele społeczne jako równorzędne obecnym środowiskowym. Te mogłyby być następujące:

- integracja społeczna i zawodowa,
- dostęp do podstawowych usług jak zdrowie, edukacja czy mieszkanie,
- godna praca i płaca,
- redukcja nierówności społecznych i terytorialnych,
- wzmocnienie kapitału społecznego i wspólnot lokalnych,
- sprawiedliwa transformacja

Powyższe winny być sprawdzane analogicznie do art. 3 taksonomii. Działalność należałoby uznać za społecznie zrównoważoną, jeśli:

- wnosi istotny wkład w przynajmniej jeden z celów społeczny wskazanych powyżej,
- nie wyrządza istotnej szkody innym celom społecznym ani środowiskowym,
- jest prowadzona zgodnie z minimalnymi gwarancjami,
- spełnia techniczne kryteria kwalifikacji.

Istotny wkład społeczny w zakresie integracji mógłby obejmować udział procentowy osób wykluczonych i reprezentujących mniejszości pośród pracowników. Należałoby także uwzględnić w tym kryterium stabilność zatrudnienia i jego formy, np. bardziej doceniać umowy o pracę niż umowy cywilnoprawne. Dość prostą wydaje się analiza istotnego wkładu społecznego w obszarze godnej pracy, gdyż wykorzystać można tu zarówno dane o wysokości zarobków w organizacji wobec danych rynkowych, jak i ich

ewentualne dysproporcje względem np. płci czy innych kryteriów. W tym też obszarze warto uwzględnić kwestie partycypacji pracowników w procesie zarządzania, w tym w działalności związkowej i w występujących w organizacji ciałach reprezentatywnych.

Przy czym działalnością wyrządzającą istotną szkodę społeczną byłoby na przykład pogorszenie warunków pracy, wykluczenie lub dyskryminacja, ograniczenie dostępu do usług podstawowych czy negatywne oddziaływanie na społeczności lokalne. DNSH standardowej taksonomii opartej na kryteriach środowiskowych nie uwzględniają tych aspektów społecznych. Taksonomia społeczna wypełniłaby tę lukę.

Co istotne, takie cele społeczne wyraźnie korespondują z celami dyrektywy CSRD, która na potrzeby podmiotów ekonomii społecznej oraz na przykład przedsiębiorców mikro, małych i średnich mogłaby być wyraźnie uproszczona^[14]. Ewentualna taksonomia społeczna rozwiązywałaby także problem niedostrzegany przez standardową taksonomię działalności gospodarczej, mianowicie kryterium podmiotowe. Standardowa taksonomia stosuje kryterium przedmiotowe wobec rodzaju wykonywanej działalności i na jego podstawie uznaje działalność za wymagającą weryfikacji lub nie, nie uwzględniając formy organizacyjnej ani specyfiki samej organizacji. Różnić się będzie społecznie stowarzyszenie czy fundacja od spółki kapitałowej będącej częścią dużego holdingu, nawet gdy obie będą wykonywać taką samą działalność gospodarczą, konkurując ze sobą.

Taksonomia działalności gospodarczej nie uwzględnia specyfiki społecznej organizacji ani jej wpływu społecznego na otoczenie. Taksonomia społeczna dawałaby swoisty bonus organizacyjny dla podmiotów ekonomii społecznej, który mógłby okazać się rynkowo ważny dla konsumentów nie mniej niż walor zrównoważonego rozwoju. Jednocześnie podmioty ekonomii społecznej mogłyby być zwolnione z części kryteriów taksonomii społecznej przy założeniu, że część kryteriów spełniają z automatu. Przykładowo, spółdzielnia ze swojej natury cechuje się wysoką partycypacją, dystrybucją zysku i lokalnością. Także KPI mogłyby uwzględniać, jaki procent aktywów organizacja ulokowała w podmiotach ekonomii społecznej. To może być walorem w przypadku taksonomii działalności gospodarczej, a wymogiem w przypadku taksonomii społecznej.

¹⁴ Więcej: Ryszka Joanna, *Zrównoważony rozwój i należyta staranność w działalności małych i średnich przedsiębiorców*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2025.

Proponowany model taksonomii społecznej mógłby wypełnić lukę w spojrzeniu na organizacje weryfikowane rynkowo. Obok oceny, czym dana organizacja się zajmuje, dostarczyłby szerokich danych o jej wartościach. Prace nad takim modelem stanowią postulat *de lege ferenda* niniejszego opracowania. Przy czym obserwacja unijnego ustawodawcy pozwala sądzić, że w przyszłości można spodziewać się takich działań, choć niekoniecznie w wyniku lektury tegoż artykułu, jako że postulaty takie są już obecne, choć nie powszechne, w światowej literaturze^[15].

7 | Zakończenie

Powyższe opracowanie pozwala na wysnucie poniższych wniosków oraz wysunięcie następujących postulatów *de lege lata* i *de lege ferenda*:

1. Taksonomia działalności gospodarczej została ustanowiona na mocy Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/852. Jej celem jest harmonizacja kryteriów ustalania, czy dana działalność gospodarcza kwalifikuje się jako zrównoważona środowiskowo i klimatycznie. Podmiotowo obejmuje ona grupę zobligowaną do raportowania niefinansowego na mocy dyrektywy CSRD oraz podmioty rynku finansowego. Instrument ten może ułatwić porównywanie podmiotów na rynku, ale może też je potencjalnie z niego wykluczać. Przedsiębiorcy, którzy wykażą, że ich działalność spełnia wymogi taksonomii, będą mieli większe możliwości rozwoju, dostępu do finansowania i rynków.

2. Zarówno taksonomia działalności gospodarczej, jak i ekonomia społeczna opierają się na idei zrównoważonego rozwoju, ale pierwsza kładzie nacisk na cele środowiskowe, a druga na społeczne. Taksonomia pełni funkcję instytucjonalnego potwierdzenia wartości ekonomii społecznej. Kryteria techniczne, jakie wprowadza taksonomia, mogą być trudne do spełnienia dla podmiotów ekonomii społecznej. Przykładami podmiotów ekonomii społecznej prowadzących zrównoważoną działalność gospodarczą, najczęściej zgodną ze standardami taksonomii, mogą być spółdzielnie socjalne zajmujące

¹⁵ Zob. Dirk A. Zetsche, Marco Bodellini, Roberta Consiglio, „Towards a European Social Taxonomy: A Scorecard Approach” *SSRN Scholarly Paper*, (2022). https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4218874; Amir Moradi, Rabia Fatima, Tessa Groner, Hugo Gobato Souto, „EU Social Taxonomy for Sustainable Economic Activities: Exploring the Known and Navigating the Current Issues as well as Future Research” *Discover Sustainability*, nr 1 (2024).

się recyklingiem surowców, utrzymaniem terenów zielonych czy lokalną energetyką odnawialną.

3. Podmioty ekonomii społecznej, dzięki swojemu lokalnemu działaniu, niezwykle często realizują cele środowiskowe wskazane w taksonomii. Organizacje społeczne często działają w modelu holistycznym, gdzie cele społeczne powiązane są z celami środowiskowymi. Co więcej, podmioty ekonomii społecznej najczęściej unikają negatywnych efektów ubocznych swojej działalności w postaci negatywnego oddziaływania na środowisko. Taksonomia wymaga zgodności m.in. z międzynarodowymi standardami praw człowieka i prawa pracy w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji i uczciwych warunków pracy, co jest rdzeniem ekonomii społecznej.

4. Gdyby postulować zmiany wobec aktualnej taksonomii działalności gospodarczej uwzględniające cele ekonomii społecznej, mogłoby się to udać bez dużego wysiłku regulacyjnego. Szczególnie że taksonomia nie wyklucza raportowania wymaganych danych i informacji dodatkowych. W tej kategorii obok wpływu środowiskowego prowadzonej działalności ujmować można by wpływ społeczny. Wskaźniki „miękkie” należałoby przekuć w twarde i finansowo czytelne dane, na przykład o ryzykach, stabilności przepływów czy efektywności kosztowej. Do sześciu celów środowiskowych taksonomii można byłoby dodać siódmy, dedykowany wkładowi społecznemu organizacji.

5. Znacznie poważniejszym działaniem byłoby opracowanie w przyszłości modelu „taksonomii społecznej” ustanawiającej cele społeczne jako równorzędne obecnym celom środowiskowym. Cele te mogłyby być następujące: integracja społeczna i zawodowa; dostęp do podstawowych usług, jak zdrowie, edukacja czy mieszkanie; godna praca i płaca; redukcja nierówności społecznych i terytorialnych; wzmocnienie kapitału społecznego i wspólnot lokalnych; sprawiedliwa transformacja. Działalność należałoby uznać za społecznie zrównoważoną, jeśli wnosi istotny wkład w przynajmniej jeden z celów społecznych wskazanych powyżej; nie wyrządza istotnej szkody innym celom społecznym ani środowiskowym; jest prowadzona zgodnie z minimalnymi gwarancjami; spełnia techniczne kryteria kwalifikacji. Analiza działań unijnego ustawodawcy pozwala sądzić, że w przyszłości można spodziewać się takich kroków. Postulaty podobne są już obecne, choć nie powszechne, w światowej literaturze.

Bibliografia

- Bierecki Dominik, „Energy Transformation and the Social Economy: The Nexus Between Citizen Energy Communities and Social Enterprises under Polish Law” *Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych*, nr 1 (2025): 85-98.
- Bojar-Fijałkowski Tomasz, „Prawo klimatyczne i jego nowe instrumenty oddziaływania na gospodarkę” *Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny*, 2 (2025): 31-42.
- Bojar-Fijałkowski Tomasz, „The EU Taxonomy as a Business Assessment Tool: Opportunities and Threats, Chances to Use New Technologies” *GIS Odyssey Journal*, nr 1 (2024): 55-65.
- Bojar-Fijałkowski Tomasz, „Unijna taksonomia jako potencjalny warunek pomocy państwa dla przedsiębiorców – uwagi na gruncie gospodarczego prawa środowiska” *Studia Prawnoustrojowe*, 63 (2024): 35-47.
- Corvo Luigi, Lavinia Pastore, Marco Mastrodascio, Denita Cepiku, „The Social Return on Investment Model: A Systematic Literature Review” *Meditari Accountancy Research*, nr 7 (2022): 49-86.
- Jastrzębska Ewa, Barbara Kryk, Agata Lulewicz-Sas, „Reporting Corporate Governance in Accordance with European Sustainability Reporting Standards in Poland” *Economics and Environment*, nr 1 (2025).
- Moradi Amir, Rabia Fatima, Tessa Groner, Hugo Gobato Souto, „EU Social Taxonomy for Sustainable Economic Activities: Exploring the Known and Navigating the Current Issues as well as Future Research” *Discover Sustainability*, nr 1 (2024).
- Oostrum van Christina, „Sustainability Through Transparency and Definitions. A Few Thoughts on Regulation (EU) 2019/2088 and Regulation (EU) 2020/852” *European Company Law*, nr 1 (2021): 15-21.
- Ryszka Joanna, *Zrównoważony rozwój i należyta staranność w działalności małych i średnich przedsiębiorców*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2025.
- Zetzsche Dirk A., Marco Bodellini, Roberta Consiglio, „Towards a European Social Taxonomy: A Scorecard Approach” *SSRN Scholarly Paper*, (2022). https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4218874.

